

MAGYAR KURIR

A' FELSÉGES CSÁSZÁR ÉS APOSTOLI KIRÁLY KE-
GYELMES ENGEDELMÉBŐL.

Indúlt Bétsből Kedden Augustus 17-dik napján, 1813-dik esztendőben.

Spanyol Ország.

Az alatt, míg az Anglus nép és a Parlamentom Londonban, a' háládatosság-
nak minden féle kinyilatkoztatásával adóz-
tak Marschall *Wellingtonnak*: a' *Kortések*
sem voltak restek *Kadiksban* a' magok né-
ki tartozó kötelelességeknek megtételében.
Kitettzik ez az ő Julius 1-ső és 2-dik nap-
jain tartott tanátskozásaikból. —

Sennor *Golfin* azt projektálta, hogy
Wellingtonnak, és az armádáknak, vala-
mint a' szövetségeseeknek úgy a' magok nem-
zeti seregeiknek is, közönséges köszönetet
tétessenek a' nemzet' nevében, hogy *Te*
Deum laudamus énekeljenek, az ágyúkat
kisütsessék, a' várost megvilágosítsák, 's
a' többi. — Ezek a' javallások minden el-
lenmondás nélkül helybehagyattak.

Sennor *Creus* e'képpen szólott: —
„Én azt javaslom, hogy a' mint az *Aropi-*
lákánál (*Salamanka* mellett) történt tsata
után tselekedtünk, küldjünk most is egy
követséget az ő Britanniai Felsége követjé-
hez (a' *Wellington*' testvérihez, *Wellesley*
Henrichhez). — Ezt is helybe hagyták
minden ellenmondás nélkül a' Kortések.

„Én azt projektálom, így szólott Sen-
nor *Rus*, hogy a' *Vittoriai* ditsösséges
győzedelemnek emlékezetére, a' melly Spa-
nyol országnak megtartatását bizonyossá tet-
te, veressünk ezen győzedelemnek ábrá-

zolására szolgáló (allegoricus) pérzeket, 's
ezeknek egy részét küldjük a' *Ciudad Rod-*
rigói Hertzeg [*Wellington*] kezébe, hogy
osztassa-ki a' szövetséges seregek között.
— Ez a' projektom nem vétetett-fel meg-
visgáltatásra, a' finantzia béli fogyatkozásra
nézve.

Sennor *Almeda* arra ajánlotta magát
Charias tartományának és *Plata* városának
nevekben (mellyeknek ő a' képviselőjök)
hogy költséget ad arra, hogy a' *Ciudad Rod-*
rigoi Hertzeg' tiszteletére egy emlékeztető
pénn vezettessék. — Ezen projektomnak
senki ellene nem mondott. —

Sennor *Arquelles* e'képpen vélekedett:
— „Niutsen ugyan arra semmi szüksége a'
Ciudad Rodrigói Hertzegnek, hogy azon
tisza háládatosság felől, mellyel eránta a'
Kortések viseltetnek, valami új bizonyság
által győztessek-meg; de tsakugyan eljött
már annak az ideje, hogy a' Kortések, a'
kik ötet a' polgári megtiszteltetésnek leg-
magossabb poltzára emelték, néki földes
uraságot is adjanak. Én tehát azt projek-
tálom — 1)ször, hogy rendeljenek néki
a' Kortések uradalmat, mint tulajdont, melly
a' nemzeti finantziának költségével admi-
nistraltatódjék; a' melly végre terjeszse a'
Kortések' eleibe az Országlószék a' maga
gondolatját, az eránt, hogy mennyit tart a'
Ciudad Rodrigói Hetzeg' érdemeihez és a'
Spanyol nemzet' nagy szívűségéhez méltó-

nak. — 2)szor, hogy a' birtokosság eránt való levél ilyen ezimírással adattassék - ki: *A' Spanyol nemzet' nevében, az ő leg tisz- tább háládatosságának megbizonyítására.* — Ez is helybe hagyattatott minden disputálás nélkül.

A' *Frankofurtumi* Fr. újság egytoldalékot adott - ki Jul. 31-dik napján, mellyben az erőssített, hogy Marschal *Soult* azon hónap' 24-dikén a' Pyreneumi hegyek alatt *Wellington* megtámadta, az állásából kinyomta, 5000 embereit elfogta, 18 ágyúit elvette, 's mikor a' Kurir onnét megindult még kergetésében foglalatoskodott, hogy Pamplonának ostromoltatását félbe szakasztassa — és noha 60 ezer gyalog és 15 ezer lovas Frantziák már Spanyol országot oda hagyták volna azért, hogy útjokat Német Ország felé folytassák: mindazonáltal így is elégségesek voltak az ott maradt Frantzia seregek arra, hogy az ellenséget megakadályoztassák abban, hogy a' verekedést az *Ebro* innenső felére által hozhassa.

Ezt a' cikkelyt a' Frankofurtumi újságból a' *Prágai* újság is kiadta Augustus 11-dikén, de oly megjegyzéssel, hogy annak hitelessége felől szükséges leszen kétkelkedi addig, míg bizonyosabb tudósítások által meg nem valóságosittatik, annyival is inkább, minthogy a' *St. Sebastian* felől érkezett és pedig későbbi tudósítások erről telyességgel nem emlékeznek, holott ha a' *Wellington* vissza verettetése valóság lett volna, annak *St. Sebastian* ostromoltatásához is befolyásának kellett volna lenni. Ide járúl, hogy a' Párisi újságok még Jul. 31-dikén semmit nem emlékeztek ezen történetekről.

Azt is, hogy Spanyol országból annyi sereget kihoztak volna a' Frantziák, mint a' Frankofurtumi újság' toldalékjában említett, egyátallyában nem igaznak lenni erőssíti a' Prágai újság, de sőt inkább azok

közzül a' seregek közzül is, a' mellyek már a' Rénus felé folytatták útjokat, sokak megtértek Spanyol ország felé.

Mit kelljen egyéb eránt erről a' Frankfurti újság erőssítése szerént Julius 24-dikén történt győzedelemről tartani, ki lehet hozni magának a' Dalmatziai Hertzegnek itt következő két leveleiből, a' mellyek Aug. 5-dikén hirdettettek - ki a' Párisi Monitorben.

Első Levél, — „Az *Altabiskai* tetőkön lévő éjjeli lógerből, Jul. 25-dikén, estvéli 11 órakor. A' Dalmatziai Hertzeg a' Hadi Ministerhez a' Feltrei Hertzeghez: (Az itt alább előforduló bértzek, vizék, völgyek 's a' többi, mind azon út körül esnek, melly a' Pyreneumon Pamplona felé megyen által Bayonnéből). —

„Hertzeg Ur! Én ma az ellenség' jobbszárnyát, a' melly két Ánglus osztályokból és a' Murilló Spanyol osztályaiból állott, megtámadtam, 's az *Altabiskánál* lévő szoros úton egy kemény állásból kikergettem, hanem negyedfél órakor, mikor éppen az ellenség' kergetésében foglalatoskodtunk, oly rendkívül való setétség borított el bennünket, hogy az *Altabiskai* bástyát meg nem támadhattuk; ezt tehát holnap reggel fogjuk tselekedni; most *csak* 200 embert fogtunk - el; de egyéberánt sokat veszettek az Ánglusok. Generális *Rville* nem érkezhetett - meg a' *Lindushoz*, a' hol neki állásba kellett volna helyheztetni magát; észre vette vala, hogy az ellenséges línea az ő jobbszárnya ellen teszi a' mozdulásokat. Ma, sem Gróf *Erlontól* (Generális *Drouettől*), sem Gen. *Villattétől* nem vettem még semmi tudósítást; az elsőnek a' *Maya* halmát kellett volna megtámadni. Seregeink tüzes buzgósággal, Generálisaink nagy engedelmességgel viselik magukat. Ha a' munkától érkezem, bővebben tudósítom Excellentiádat. —

„Dalmatziai Hertzeg [*Soult*].

Második Levél. — A' *Linskoini* tetőkről, Jul. 26-dikén estvéli 11 órakor. —

„A' múlt éjjel elhagyta az ellenség a' *Ronceval* hegyit; a' *Lindus* mellől is elment, a' melly előtt Gen. Reille a' mi líneánknek jobb szárnyával állott. Ma reggel előre indítottam seregeinket; a' bal szárnyunk a' *Pamplona* felé vivő nagy úton nyomúlt előre a' Gen. *Clausel* vezérlése alatt. Az ő előljárói *Viscarete* mellett találtak az ellenség' első vígyázóira, 's ezeket vissza nyomták a' magok líneájokhoz *Zibiri* mellé. A' rossz utak és nagy sötétség egész reggel késleltették útunkat, melyre nézve már késő idő volt, mikor a' *Lincolni* és *Erroi* tetőket elfoglalhattuk, melly egy kis verekedéssel ment véghez. Hogy még ma estve réá üssünk az ellenség' líneájára, nem tartottuk tanátsosnak, azért, hogy ő valami 15 ezer 's ezek között 9 vagy 10 ezer Ánglusokat 's néhány ágyúkat állíthatott volna véllünk szembe. —

„Ehez képest Gen. *Reillének*, a' *Lindusi* állást elfoglalván, a' bértz tetején kellett volna fordulásokat tenni, hogy lassan-lassan a' *Baltan* völgyének szoross útjait elfoglalhassa, 's illy módon az ellenséget hátrálásra vehesse, a' melly igen könnyűvé tehetné volna Gróf *Erlonnak* a' szoross úton való általmenetelt. Hanem ma délelőtti tíz órakor az útmútatók (kalaúzok) őtet ezen az úton vezetni nem akarták, minthogy a' nagy sötétség miatt 10 lépésnyire semmit nem lehetett látni, és attól féltek, hogy valami mélységbe (örvénybe) ejtik a' seregeket, a' melly arra határozta Gen. Reillét, hogy holnap bal felől tegyen próbát, ha onnét addig az ellenség el nem távozik. —

„Gróf *Erlontól* ma vettem levelet; ezt ő tegnap délutáni 3 órakor írta. Az ő seregei, mellyek a' línea derekát teszik, megtámadták a' *Maya*' halmait, és azokat az ellenség vitéz ellentállása mellett is elfoglalták. Itt a' Gen. *Darmagnac* osztálya rendkívül bátran viselte magát. Az ellenség két tsapatra szakadván tovább indult;

Gróf *Erlon* őtet kergettette eleintén, de azután tanátsosnak találta azt félbe szakasztani, és seregeit a' *Moya* halmain öszseregűjteni. Én sajnálom ezt a' kedvetlen történetet, annyival is inkább, minthogy megparantsoltam volt Gróf *Erlonnak*, hogy felém közelítson; 's ezt a' parantsolatot még egyszer megújítottam. Az Ánglusok itt 8 ágyút és sok embert vesztek; a' Gróf Reillével való verekedésben is sokat vesztek, az ő 10-dik Regimentjek tsak nem egészen oda lett; az *Altabiska* hegyénél is sok kárt vallottak, kivált sok nevezetes tisztjeik elestek; sok embert elfogtunk. —

„Mi történhetett ma és tegnap a' *Bidassoa* alsó részénél, nem tudom; semmi tudósítást nem vettem Gen. *Villattétől*: de eleibe van néki szabattatva minden, hogy mit tselekedjék. Seregeinket soha nem láttam jobb és tüzesebb indulattól lelkesítettűni, mint most: a' kikkel a' Pyreneuu' környékeiről való nemzeti katonaság, 's a' hegyi vadászok is vetélkednek a' bátorságban. —

„*Dalmatziai Hertzeg.*

Közönséges újságaink jegyzik meg, hogy ezen leveleknek kiadásakor említette legyen a' *Monitör* azt is, hogy *Napoleon* Császár a' *Dalmatziai Hertzeget* a' maga Spanyol országi fő vezérévé nevezte legyen, ki a' Pyreneumi hegyekhez Jul. 12-dikén megérkezvén, azonnal minden készületeket meg tett az Ánglusok ellen való útnak indulásra, a' kik már akkor Pamplonát és St. Sebastiant ostromolták; és hogy ezen idő pontig telyességgel semmi emlékezetet nem tett volt a' *Monitör* a' Szövetséges seregeknek addig való ditsősséges győzedelmeik felől, úgy hogy, ha a' Párisiak egyébünnét nem tudták volna ezeket, nagyon kellett volna bámulniok, hogy a' Lord Wellington seregeit, mellyeket Május közepén a' Portugallus széleken hagytak vala, most a' Julius 5-dikén költ *Monitört* olvasván, mint valami boszorkányság által, egyszerre a' Pyreneumi hegyek közzé hozattatva lenni találtak.

Nagy Britannia.

A' Spanyol hadakozásra nézve ilyen gondolatokat hirdettek - ki az Anglus újságokból a' mi egyéb közönséges leveleink: —

„Hat esztendeje, hogy tart ez a' veszedelmes verekedés. Leg első következése volt annak ez, hogy az Ámerikai Spanyol plántatartományok (kolóniák) az anyaországtól elszakadtak, a' melly miatt a' száraz Európai országoknak környülállásaik is felette nagyon megváltoztak. Mingyárt ezután minden gondalkozóknak figyelmességeket érdemlik ezen hadakozásnak különös fordulásai. Mihelyest *Napoleon* az Austerlitzi és Friedlandi győzedelmek után a' Pyreneumi fél szigetnek fő városát elfoglalta, egy Proklamációban, mellyet a' Spanyolokhoz intézett, e'képpen szóllott: — „Ha meg nem feleltek annak a' bizodalomnak, mellyet beunetek helyheztek, egyebet nem tehetek, hanem mint fegyverrel foglalt tartomány' lakosít, úgy tartalak benneteket, 's a' testvéremet más trónusra ültetem: de a' magam fejemre teszem ám a' Spanyol Koronát, 's tiszteletet fogok annak szerezni tudni a' rossz gondolkodásuaknál, mert hatalmat adott nékem az Isten arra, hogy minden akadályokon győzedelmeskedjek.“ — Ugyan ekkor mondotta ezt is: — „Alig telik - el egy esztendő, hogy egy falut nem fognak birni az Anglusok Spanyol országban.“ — Kevés hónapok teltek benne, hogy Marschal *Soult* Portugalliából, a' hova Sant - Jágón és Vigón áltai bényomúlt vala, nyakra főre kiszaladni, 's hogy Lord *Wellington* két napi úttal megelőzhesse, a' *Salmondai* szoross utak között sok ágyúit és munióit hátra hagyni kéntelenített. — A' Talavera - de - la - Reinai ütközet, melly nem soká elkövetkezett, nyerte - meg először a' Britanus fegyverek eránt való tiszteletet. *Jósef* szerette azt állítani, hogy

meg nyerte ezen ütközetet, hanem a' Frantzia Országlószék olyan igazságos volt ezen alkalmatossággal, hogy megvallotta, hogy kétséges volt az ütközet vége. Így végződött - el az 1809 - dik esztendő. —

„Az 1810 - dik esztendőben elfoglalta Déli Spanyol országot az ellenség: de tsak ugyan megbuktak a' Marschal *Victor* minden iparkodásai Kadiks ellen. *Massena*, a' ki meg akkor a' győzedelem' kebelegyermekének (Schooszkind) neveztetett, Lord *Wellington* ellen küldtetett, hogy vigye tökéletességre egész Spanyol országnak meghódoltatását. Ő néhány várakat elfoglalván bényomúlt Portugalliába. A' Frantzia hivatal szerint való újság (a' *Monitör*) azokat a' töröket (keleptzék) emlegette ezen időben, a' mellyeket *Massena* vetett az Anglus vezérek eleibe: azonban ő esett még is azokba, mellyeket Lord *Wellington* vetett néki eleibe; 's oly gyalázatosan vonta vissza magát Portugalliából, hogy azolta szó sints rólla. Ettől az időtől fogva a' fél szigetnek minden pontjain tartott a' verekedés, 's mennél tovább tartott ez a' tusakodás, anál jobban megerősödött a' Spanyol nemes nemzet abban a' feltételben, hogy a' nyakába vettetett jármat lerázhassa. —

Természet szerint való következése volt ezen feltételnek az, hogy Spanyol Ország a' Frantzia seregeknek és kintsnek temetősírjává váljon. Mely kedvetlenül gondolkodott ekkor *Napoleon* a' Spanyol dolgok felől, megítélhette a' világ abból a' tudósításból, a' mellyet Generális *Marmont* a' Salamankai ütközet után hozzá küldött. Akkor az által mentette - meg magát *Jósef*, hogy a' *Süchet* armádájával tsatólta össze seregeit, 's tsak *Burgosnak* ellentállása tselekedte volt, hogy abban az időben a' Frantziák ügye Spanyol országban egészen el ne vesszen, ha szintén már akkor is tsak nem oda lett volt. Ha tudni lehetett volna, hogy éppen akkor mikép-

pen folytak az Orosz birodalomban a' dolgok, így is más végek lett volna akkor is a' Spanyol környűállásoknak. Annyi bizonyos, hogy azoknak a' hadakozásoknak kimenetelek, mellyeket Frantzia Ország Európának Napkelet felől való és Déli részeiben folytat, már tagadhatatlan. Hogy a' *Moskautól* való hátrálás után a' hadakozást hathatósággal folytathassa *Napoleon*, kén-telennek lenni találta, ismét magokra hagyni Spanyol országban a' maga seregeit. De e'mellett is tsakugyan leg nagyobb dítséretet érdemel a' Lord *Wellington*' vígyázósága és eltökéllettsége; ő azt vitte véghez, a' mi tsak kevés esztendőök előtt is lehetetlenségnek lenni tartatott, t. i. hogy a' Frantzia ármáda Spanyol országban tökéletesen megverettessék, és a' Pyrénéumi hegyeken vadsággal általszaladjon. —

„Ki kételkedhetne már most azon, hogy a' dolgok a' magok régi rendjekre vissza térnek; ki hihetné többé, hogy arra, hogy valaki mindent véghez vihessen egyéb ne kívántassék, hanem tsak, hogy mindent akarjon? Azt bizonyítja két esztendőktől fogva való tapasztalás, hogy Európának javára semmi nints foganatosabb, mint az, hogy ezen földnek részén lévő Hatalmasságok egymástól függetlenek legyenek, 's óhajtani kell, hogy ez a' tudomány, melly embervérnek özöne, és leg nagyobb országoknak széllyel szaggattatások által vásároltatott-meg, el ne vesszen. Egy Uralkodó se mondja többé: — „*Hatalmat adott nékem az Isten arra, hogy minden akadályokon győzedelmeskedjek.*“

Cseh Ország.

A' Prágai újságban egy elkésett levél jött - ki *Felső Stéziából*, melynek ez a' foglalatja: — „Az Austriai seregeknek, mellyeket a' Cseh országi határokon előltalaltam, nem tsak számossága, hanem az emberek' derek volta is, igen megörvendezett engem'. A' Cseh Landwéhr 50 Bata-

lionokból áll. *Sándor* Császárnak *Opotznóban* való járásakor alkalmatosságom volt a' környéken fekvő Regementeknek gyakorlottságokat szemlélni, a' hol leg alább is 6 gyalog és 2 lovas Regementek gyülekeztek volt özsze. Kettő ezek között volt a' *Colloredo Mansfeld* és *Hiller* Regementje, mellyek nem rég érkeztek vala vissza az Orosz határszélről azon seregből, mellyet az Austriai Udvar a' *Napoleon* Császár segítségére küldött volt az Oroszok ellen. Az elsőt ezen Regementek között még 1799-ben megesmerte volt *Konstantinus* Orosz Nagy Hertzeg, mikor Olasz Országban a' Frantziák ellen vezérelte *Novi* mellett. Ez a' leg szebb Regement, a' millyent tsak látni lehet. Ezt most is azzal különböztette - meg a' Nagy Hertzeg, hogy 100 aranyokat ajándékozott azoknak az embereknek, a' kik attól az időtől fogva életben és a' Regementnél megmaradtak. A' Császár maga is különösen megkülömböztette ezt a' Regementet; minden katonának ket-tős zsoldot, minden érdempénzes katonának 15 aranyot, 's minden katonának, a' ki két kapitulátziót töltött - el, 12, 's a' ki egy egész kapitulátziót töltött, 10 aranyat adatott. Jun. 21-dikén ebéd után parádeban állott - ki a' Regement a' Császári Familia eleibe. — A' Cs. Felséges Familia 22-dikben a' *Königgrätzi* várnak megvisgálására menvén, egy nagy katonai gyakorlásra is jelen volt, a' melly itt tartatott.“

Utolsó Jegyzések.

Már jó ideje, hogy írták volt az újság-levelek, hogy a' Generális *Moreau* felesége *Amérikából* Frantzia országba haza jö-vén, engedelmet kért volna arra, hogy lehessen ott addig, míg megromlott egészségét helyre állíthatja. Most azt olvassuk az *Anglus* levelekben, hogy a' Frantzia országlószék nem engedte - meg néki, hogy tovább ott maradhasson, melyre nézve *Borceaux* városát, a' hol tartózkodott, oda hagy-

ván, Jun. 7-dikén *Angliába* a' *Falmouthi* kikötőhelybe megérkezett.

Svédzia. — *Gothenburg*, Jul. 26-dikán. Gen. *Moreau*, ez a' valaha híres Frantzia vezér, tegnapelőtt érkezett - meg ide egy *Amérikai* hajón. Tegnap az *Orosz Konzúlnál* ebédelt; néhány napok alatt *Stralsundba* veszi innét útját.

Fr. Birodalom. — Az *Abrantesi* Herzeg [*Junot*], familiájához haza érkeztén, meghalt. — Julius 26-dikán *Straszburgba* vissza érkeztek, 's itt 6 ágyút, 4 haubit-zot, 10 munitziós szekeret, és két ágyúzókompániát vévén magokhoz, útjokat *Spanyol ország* felé vették 5000 *Frantziák*, a' kik már a' *Marschal Augereau* armádája felé útban voltak. Több e'féle seregekről is tétetett jelentés, a' mellyek ugyan ezen útra tértek. — Azon *Hamburgi* előkelő polgárok között, kiket *M. Davoust* elfogattatott, harmintnégyen mint kezesek *Párisba* küldtettek. Némelylek az újságokban is megneveztetnek. Egy *Wortmann* nevű 80 estendős és igen köszvényes ember is van köztök. Azok között a' *Hamburgi* főbb polgárok, *Senátorok*, 's egyébek között, a' kik mint akár melly közönséges emberek úgy ássák most a' sántzot, egy *Schubak* nevű tisztos öreg is említettik, a' ki már alig járhat. E' féle megkülömböztetett személyek, *Senátorok* 's egyebek, valami ötvenen említettnek az újságokban, hogy sántzásásra, tajgataszigálásra, kényszerítették.

Jósef, *Spanyol ország* Király, az *Aug. 3-dikán* indult *Párisi* levelek szerint, megérkezett volt *Morfontainbe*, a' *Királyné* nyári lakhelyére, a' melly 4 óra távolságra esik *Páristól*.

Spanyol ország. — A' *Berlini* újságok ilyen levelet adtak - ki a' *Spanyol* dolgokról: —,

„*Bordeaux* Jul. 3-dikán: Soha nem fognak *Journáljainkban* olvastatni, a' mik *Spanyol országban* folynak, a' hol az *Anglusok*, *Spanyolok*, és *Portugallusok*, réánk nézve igen kedvetlen módon kezdték - el a' táborozást, minden armádáinkat megverték, 's több mint 100 ágyúinkat és sok embereinket elfogták. Maga *Jósef* Király is elvesztette bagázsáját, kintsit, és tábori készületeit. Az ellenség *Május 21-dikén* fogott a' táborozáshoz, és elég erőss arra, hogy az alatt, míg a' miéink *Bayonnénél* szedik össze magokat, 's míg az alatt az ellenség *Pamplonára* ágyúz, bennünket az egész fél szigetről kikergessen. Ugy látszik, hogy ez a' mi *Spanyol ország* hátrásunk összetsatoltatva volt a' mi *Orosz birodalombeli* és *Nemet ország* hátrálásunkal, 's párja volt annak. Egyéb eránt, ha minden seregeink, mellyek erre felé útban vannak, megérkeznek, sem *Bayonnét*, sem magunkat nem félthetjük, és elég erősssek leszünk arra, hogy az ellenséget a' *Pyreneumi* hegyeken innét ne bortsássuk.“ — (Más tudósítások szerint, *Bordeaux* és *Bayonne* városaikból futnak az aszszonyok és gyermekek, a' férjfiak pedig fegyverkeznek).

Jobbitások. — A' 13-dik számú *M. Kurir* 73-dik lapjának második hasábján, alólról lefelé a' 13-dik sorban ezen szó, *kik*, az éppen eleibe tartozik. — A' 75-dik lap' első hasábján, alólról felfelé a' 16-dik sorban, e' helyett: *A' Frantzia*, ezt kell olvasni, *A' Szövetséges*.

A' Bétsi Cursus *Aug. 14-dikén*: — 100 *Forint* *Conventziós* pénz, 196 *Forint* *Váltótzedulában*. — *Egy Császár arany* 9 for. 53 és 1/8 kr.

Irta Pántzél Dániel.

Honnyi Levelek, Tudósítások, és Egyebek.

Nro. 8.

A' Magyar Kurir 14-dik darabjához.

Tudományos dolgok.

Végezete a' 12-dik számú M. Kurirhoz tartozó Toldalék végén félbe szakadott tudományos tziikkelynek: — „A' feltéteztett kérdések közzül egyik sem fejtetett úgy meg, hogy a' kitett jutalom megérdemeltett volna. Tsak hármak találtattak az írások között, a' mellyek valamint a' tárgynak szép előadására, úgy belső betsekre nézve magokat annyira megkülömböztették, hogy egy közzülök a' tisztelettel való említettést jutalom nélkül, kettő pedig ugyan azt jutalommal együtt, megérdemeljék. —

Az elsőnek írója, Bavariában a' Freysingi katona ispotálynak Orvosa, Udvari Tanácsos *Hacker* Ur. Ő a' *Romai Gyökénkét* (*Valeriana Celticát*) javasolta mint Surrogátumot a' kinahély helyyet, a' melly ugyan a' Változó (*Intermittens*) hideglelésekben nem nagy hasznot mutatott, hanem a' hagymázban (*Nervenfieber*) jó szolgálatot tett. —

A' másodiknak írója *Nordhauseni* Orvosi, Kézi, és Bába Doktor, a' Göttingai Bábaorvosi barátok' társaságának 's a' Nordhauseni Tudományos Társaságnak is tagja, *Sander Heinrich* úr. Ő a' *Fali Zuzmohot* (*Lichen Parietiaust*, vagy *Parmelia Parietinat*, a' *Wandflechtet*) javasolta a' kinahéj Surrogátumának. A' velle tett próbákna'sok jó következéseik is voltak; a' *Változó-hideglelősöket* tsak nem fele részint meggyógyította, de a' kik között tsakugyan egy őszi változóhideglelős sem találtatott, melyhezképpeszt ez a' *Zuzmóh* ha szintén a' kinahéj Surrogátumának nem tartathatik is, tsakugyan jó orvosságnak lenni esmér-

tetett, melyben hathatós orvosi erő van elrejtetve. —

Harmadik író, a' ki, mint Doktor *Sander* úr, a' ditsérettel való említettésen kívül jutalmat is nyert, *Pápai* orvos Doktor *Zsoldos János* úr, a' ki hasonlóképpen a' kinahéj hejett javasolt Surrogátumot. Ő a' *Sárga Szömörtzét* [*Rhas Cotinust*] ajánlotta. Ennek is nagy orvosi ereje van, ha szintén a' kinahéj tökéletes Surrogátumának nem tartathatik is. Azon 17 tavaszi hideglelősök közzül, a' kik ezzel gyógyítottak, tizenégyen gyógyúltak-meg. —

Sander és *Zsoldos* Urak a' ditsérettel való említettésen kívül, száz száz aranyokból álló jutalmat is kaptak.

E r d é l y.

Egy nagy érdemű Orvos Hazánkfia oly ditséretes említést teszen M. Vásárhelyi Chirurgus és himlő-oltó Orvos *Hajdú Ferentz* Úrnak a' tehénhimlő oltásában, ennek Erdélybe lett bévitettetésétől fogva való szorgalmatosságáról, hogy levelének nevezetesebb pontyait rész szerént a' tisztelt Chirurgus Ur' ditséretére, rész szerént az ebben fáradozó több Orvos Uraknak buzdítására, 's ennél fogva ezen áldott találmánynak még közönségesebbé való tételére nézve a' két Magy. Hazabéli tisztelt Olvasóinkal közleni kötelességünknek tartjuk.

Hajdú Ferentz Ur már 12 esztendőktől fogva folytatja a' Tehén-védhimlő oltását igen nagy kedvességgel és hasznos előmenetellel, de oly tüzes szorgalmatossággal is, hogy az elsőbb esztendőknben, midőn még a' köznép ettől irtózott, és a' külső tiszti hivatalos erőszak ennek fo-

ganatosságát nem kényszerítette: ő tulajdon maga költségén fogadott feles gyermekeket a' szegényebb sorsú emberek' gyermekeik között, a' kiket a' Tehén-védhímlő' matériájával béoltott, hogy így a' matériát friss állapotban fenntarthassa; a' minthogy fenn is tartotta, és sokszor más tartománybéli rendes óltó Orvosoknak is szólgált véle. Minekutánna sok ezer személyeket béoltott volna: Nemes Városunkat is annyira vitte, hogy már most tsak az újonnan született gyermekek vagynak mindenkor az óltásra rendeltetve. Melly szorgalmatosságáért méltó érdem-jutalomúl közelebről az Erdélyi Fels. Kir. Fő igazgató Tanács' végzésénél fogva ő volt egyik, a' ki Hazánkban ebben a' tekintetben megkülönböztetvén magát, el is nyerte az ilyenek megjutalmaztatására Felséges Urunktól kegyelmesen rendelt 100 forintokat. — Az Isten tartsa-meg továbbra is az ő életét hasznos szolgálatajára nemes városunknak!

Örvendhet méltán minden igaz buzgó Hazafi a' midőn nemzeti nyelvén olyatén könyveket láthat, mellyeket az Európai pallérozódásnak felsőbb gráditsaira lépett Nemzetek is örömezt Hazai szüleményeknek esmérnének. Ilyen minden kétség kívül három nevezetes tekintetekre nézve is az a' betses MATHESIS, mellyel a' nagy tudományú, széles experientiájú, fáradhatatlan Nemzetfi, Magyar Columella: Titt. Kis Szántói *Pethe Ferentz* Úr, elébb Mathesist, Mezei Gazdaságot, 's ehez tartozó Mesterségeket tanító Professor, azután Hertzegi Tíz Uradalmak' Fő tisztye, 's több más Uradalmak' Fő-igazgatója; újjabban a' Csász. Kir. Gazdasági Társaság' érdemes munkás Tagja, Nemzetünket megajándékozta. — Ugyan is

1-ször. a' Könyv két darabokban a' Tudós Szerző Úr által rajzolt, igen tiszta VII Réz-tábla nyomásával, typussával, pa-

pirossával és formájával éppen azt a' jó gustust bizonyította, mellyel több más világ eleibe bocsátott munkái is, tsak a' külsőkben gyönyörködőket is magokhoz édesíthetik; a' midőn a' *Recensens* tudára ez, a' leg tsinosabb Anglus, Frantzia, és Német Kézi-Könyvek mellé (a' minek ez is készült) bátran tétetődhetik. De ezen külső érdemét még sokkal felyül mülja

2-szor annak belső érdeme; a' midőn az, magyarul, könnyen mulatva, de azonban nyomosan vezet az *Elmélkedő Mathesistnek* (M. Pura) esméretére. *Terminológiája* könnyű, természetes, és gyakorta az eredeti Görög tudományos szókat jól kimerítő. Ha mit másoktól költsönözött, azt egyenesen megvalya. *Intercalaris Parenhessiseivel* tanít, de éegyszersmind mulattat is; követvén ebben a' részben a' halhatatlan emlékezetű Göttingai Professor' és Udv. Tanácsos Úr *Lichtenberg* példáját, a' gyakorta a' leg szárazabb demonstrációkat is talpra esett, rövid, de fontos furtsa mondásival (bons mots) és megjegyzéseivel kedvesekké és emlékezetesekké tette. — Végtere nem tsak jó ízlését, tudományát, tanítói ajándékát, és eleven elméjét hanem

3-szor. Nemzetfiu buzgoságát is nyilván és hatatosan bizonyította ezen betses Könyv a' tudós Szerzőnek; midőn Magyar országon 100, Erdélyben pedig 50 Nyomtatványokat ajánlott a' MATHESIS-ből, és a' Fels. Kir. Fő Hertz. és Palatinus kegyelmes segedelme által el is küldözött ajándékol.

Szép, sok nagy tehetségűekre nézve követést — a' N. Nemzettől közönséges kölfönetet — érdemlő tselekedet: a' kevésből, a' tulajdon keresményből, három kedves és nagy reménységű gyermekeinek rövidségekkel ily nagy áldozatokat tenni-le a' Hazafszertet' oltáránál! Valyha egy ilyen tulajdon eréjén magát formált, érdemesített, élet'korán felyül sokat használt és dolgozott tudós Nemzet-fi a' Nemes Nemzet különös figyelmetessége' tárgyáa venne, és egy oly pontra állítana, a' holott véle született talentomival égyeztetett szorgalmatossága által ditső Nemzetének tölle kitelhető szolgálattára és díszére lehetne!!! Ért a' Rec. egy Fő-oskolai Tanítói Széket, melyből az oly igen régen várt *Pallérozott Mezei Gazdaság' Második Darabjának* és a' megígért *Magyar Technológiának* kiadására jobb, több és mentől-izaporábban modja lehelne!